

Kültürü Geliştirmeye Yönelik “Kültürel Miras” Programı ve Onun Tarihi Önemi

Kuralay Muhamadi*

Kazakistan kendi bağımsızlığını kazandıktan sonra halkın kültürel değerleri yeniden canlanmaktadır. Kazak halkı kültürünün kendine has derin bir geleneği vardır. Ancak asırlarca oluşagelen “halkımızın kültürel değerleri totalitar sistem döneminde az kalsın kaybolacaktı. Komünist ideolojisi ulusal kültür ve dine karşı mücadelede bulunmuştur. Bağımsızlığını kazandıktan sonra Kazakistan’da kültürü geliştirmenin konsepti belirlenmiştir. Onun esas tutumu: ideolojik baskıdan vazgeçmek ve yaratıcılık özgürlüğü sağlamaktır”¹. Bağımsızlığı kazandıktan sonraki kültür alanındaki en önemli olaylardan biri, Kazakistan’ın uluslararası UNESCO örgütüne girmesidir. Bunun tarihsel önemi şöyle idi: ilkin, Kazak ülkesinin manevi bağımsızlığı sağlandı; ikinci olarak, Kazak halkının kültürü dünya medeniyetinin parçalanmaz bir bölümü olarak kabul edildi. Kazakistan halklarının kültürünü tüm dünyaya tanıtmaya amacıyla UNESCO çerçevesinde Kazakistan Cumhuriyeti’nin Bayramları kutlanmaktadır. Bu dönemlerdeki bazı düzenlenmiş çalışmalarından söz edebiliriz.

1995 yılında Büyük şair Abay’ın 150. yıldönümü UNESCO çerçevesinde kutlanmıştır. Kutlama esnasında şairin doğum yerinde Abay ile Şakarım’e türbe yapılmıştır. Abay eserleri dünyanın birkaç diline çevirilip, Moskova, Paris, Londra v.s. şehirlerde Abay mirasını yaymaya yönelik bilimsel konferanslar düzenlenmiştir. Abay’ın doğum yerinde düzenlenmiş olan esas faaliyete o dönemdeki UNESCO’nun Genel sekreteri F.Mayor katılıp, genel olarak Kazak halkının kültürünü üst seviyede değerlendirmiştir.

1996 yılında şair Jambıl Jabayev’in 150. yıldönümü de UNESCO çerçevesinde kutlanmıştır.

1997 yılında Muhtar Auezov’un 100. yıldönümü UNESCO çerçevesinde düzenlenmiştir. M.Ayezov’un eserleri dünyanın 72 ülkesinde yayınlanmıştır.

* Prof. Dr., Abay Kazak Milli Pedagoji Üniversitesi, Almatı/KAZAKİSTAN, kuralay.mukhamadi@gmail.com

1 Şayahmetov N.U., Kusayimov M.A. XX gasırdağı Kazakistan tarihi-Almatı, 2009.-235bet.

1999 yılında tanınmış bilim adamı, akademisyen Kanış Satbayev'in 100.yıldönümü UNESCO çapında kutlanmıştır. Paris'te K.Satbayev'in bilimsel eserlerine yönelik uluslararası bilimsel sempozyum düzenlenmiştir.

1999 yılı Kazakistan Cumhurbaşkanının kararnamesiyle “Kuşaklar Birliği ile Bağlantısı yılı”olarak belirlenmiştir. Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in kararnamesiyle gerçekleşmiş faaliyetler aşağıdaki şekildedir:

-M.Dulati'nin 500.yıldönümüne yönelik etkinlikler düzenlenip, “Tarih-i Reşidi” eseri Kazakça'ya çevrilmiştir;

-Mustafa Şokay eserlerinin iki ciltlik kitabı İstanbul şehrinde yayınlanmıştır;

-Çin arşivlerine göre Kazak tarihine yönelik 5 kitap yayına çıkmıştır;

«Kazakistan» Milli ansiklopedisi yayınlanmıştır. Bu ansiklopedinin önsözünde Nursultan Nazarbayev: “Yirminci asrın sonu Kazak halkının başarıları, iyilik ve kötülükleri beraberinde ağır imtihan da getirdi. En önemli iyiliğimiz, atalarımızın arzu ettiği özgür memleket olma mertebesine ulaşmış olmamızdır. Ancak dünya görüşümüz ve bilincimize yerleşen bağlı olma derdinden kısa sürede kurtulmak, ileri giden uygarlık göçünü takip etmek kolay olmamaktadır. Toplum yapısını yenileyip, demokratik eğilime geçmek veya çalışma sistemimiz ile ekonomik ilişkilerimizi dünya piyasası örneğine uyarlamak da kolay bir hedef değilmiş. En zor olanı da, bilincimize sınımsız yerleşmiş yalan kavramlar ile inanışlardan kurtulmak, hatta bir taraftan milli benlik ile ana dilini kaybetmemiş, öbür taraftan başka ülkelerdeki akranlarıyla eşit seviyede rekabete geçebilecek ufku geniş, derin bilgili nesil eğitmektir” diye söylemişti². Ansiklopedinin Baş redaktörü, profesör Abdimalik Nısanbayev: “Milli ansiklopedimizi oluşturma sırasında Kazak halkının, genel Türk halklarının insanlık uygarlığına sağladığı katkıyı göstermeye önemle dikkat edilmiştir” diye belirleyerek söylemişti, çünkü gerçi anlamda Sovyet döneminde bunun gibi imkan olmamıştı.

UNESKO çapında Türkistan şehrinin 150.yıldönümü kutlandı. Bağımsızlık dönemindeki kültürü geliştirmedeki en önemli etkinliklerden yine biri 2004-2009 yıllara yönelik “Kültürel Miras”adlı devlet programıydı. 2003 yılın sonunda geniş çaptaki “Kültürel Miras” başlıklı devlet programı kabul edildi³.

2 Kazakistan Ulusal ansiklopediyası. – Almaty: «Kazak ansiklopediyası», 1998. T.1. -720 bet.

3 Kazakistan tarihi (kone zamandan buğinge deyin). Bes tomdyk 5-tom. – Almaty: «Atamura», 2010, 688bet, suretti, kartaly). 621-bette

«Kültürel Miras» programının amacı,ülkenin tarihi ve kültürel mirasını araştırmak, kalkındırmak ve saklamak, yabancı ülkelerde Kazakistan’ın kültürel mirasının propagandasını yapmaktır. Program dört madde üzerinde çalışma yapacaktır:

1. milli kültüre özgü önemi olan tarihi–kültürel ve mimari anıtları yeniden yapmak;
2. arkeolojik araştırmalar yapmak;
3. kültürel mirasa göre bilimsel çalışmalar yapmak;
4. milli edebiyat ile yazılar tecrübesini paylaşmak, genişletilmiş görüntü ve çalışma sıralarını oluşturmak.

«Kültürel Miras» programı hangi ihtiyaçtan ortaya çıkmıştır? Burada aşağıdaki durumlaradikkate alsak yerinde olurdu:

İlkin, dünyada kendine özgü kültürel değerlerine önem vermeyen millet gelişme yolunda üst başarılarla ulaşmış değildir. Bu, kanıtlamayı gerektirmeyen bir gerçektir. Kazak halkı son üç-dört asırda ilk olarak kendinin uygarlık yolundaki gelişmesine esas olacak kültürel değerlerini eleme imkanına sahip olmaktadır.

İkinci olarak, günümüz gelişmiş ülkelerin hiçbiri bağımsız milli-resmi gelişme yolunda resmi dilde eğitim sistemini oluşturma, buna gerekli kaynaklar listesini hazırlama döneminden öte geçememiştir. Kazak dilindeki kaliteli eğitim sistemi, bu memleketin başarılı gelişip ilerlemesinin ilk şartlarındandır.

Üçüncü olarak, milletin ileri kültürel değerlerinin canlanması sabit ekonomik gelişmeye olumlu katkı sağlar, bu yüzden onun bu gereksinimi de göz önünde bulundurulmalıdır.

«Kültürel Miras» programına göre Rusya Federasyonunun merkez arşivlerinden, Ombı, Orımbor arşivlerinden 28787 dosya; Özbekistan Cumhuriyeti Merkez Devlet arşivinden 482 dosya; ABD’ninZafer ve inkılap, savaş Guver Enstitüsü arşivinden 20 dosya;Başkurdistan’ın Merkez devlet tarihi arşivinden 1145 dosya; Federatif Almanya Cumhuriyetinin Federal arşivi, Dışişleri Bakanlığının siyasi arşivi, Eski Almanya Demokratik Cumhuriyetinin Güvenlik bakanlığının arşivinden toplam 93 dosya; İngiltere’nin Milli arşivi, Britan kütüphanesi ve Asya işleri Krallık toplumu arşivinden toplam 82 dosya; Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı yanındaki Devlet arşivi, Osmanlı arşivi Türk Tarihi dairesinin arşivinden 168 dosya; Mısır Arab Cumhuriyeti’nin Darü-l Kütüp arşivi, Darü-l Kütüp kütüphanesi, Darü-l Kütüp millî kitap evi, Arap el yazısı enstitüsü, Nasrollat Tarazi’nin özel arşivlerinden 282 dosya; Çin Halk Cumhuriyetinin İlk tarihi

arşivinden, Çin sınırı tarihi coğrafi araştırma merkezinden, Şıncan toplumsal bilimler akademisi kütüphanesinden, Sindzyan üniversitesinin kütüphanesinden 111 dosya ve kitap; Ermenistan'ın Milli arşivinden 27 iş; birde Tataristan'ın Milli arşivinden 521 iş alınmıştır.

Bizim kökenimizle ilgili geniş bilgi verecek 26 bilimsel uygulamalı, 40 arkeolojik araştırma yapılmıştır. Doğu Kazakistan bölgesindeki Şilikti ve Berel kalelerindeki kazılar, “iskif-sibirya hayvan tarzına” veya sanat dalına giren kuyumculuk yani altın eşyalar tüm dünyaya meşhur olmuştu(b.z.d V-III asır.).

Çin, Türkiye, Moğolistan, Rusya, Japonya, Mısır, Özbekistan, Ermenistan, bununla birlikte ABD ve Batı Avrupa'ya bilimsel araştırma ekipleri sonucunda 5 bini aşkın değerli tarihle, etnografiyle, Kazakistan sanatıyla ilgili arşiv dosyaları, el yazıları ve matbaa yayınları alınmıştır.

Bağımsızlığı kazandıktan sonra Kazak-Türk kültür ilişkileri her dal üzerinde düzene girmeye başladı. Mustafa Kemal Atatürk'ün 1933 yılında yaptığı bildirisinde: “Bugünkü Sovyetler Birliği dostumuz, komşumuz, müteffikiğimiz. Ancak onu ileride ne beklediğini bugün kimse, kesin olarak söyleyemez. Tıpkı Osmanlı veya Avusturya-Macaristan İmparatorlukları gibi parçalanarak bölünebilirler. Eskiden yumruklarında tuttıkları halklar avucundan çıkabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte, o sırada Türkiye ne yapacağını bilmeli. Bu dostumuzun boyunduruğu altında dili, dini, kaderi aynı kardeşlerimiz var. Onlara el uzatmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak, o günü beklemek değil. Hazırlanmalıyız. Halklar buna nasıl hazırlanır? Manevi köprüleri koruyarak. Dil bir köprüdür. ... İnanç bir köprüdür...Tarih bir köprüdür...

...Kökümüze geri gelip, değişik olaylarla sökülmiş tarihimizi yoklamalıyız. Onların(dış Türkler) bize yaklaşmasını bekleyemeyiz. Biz onlara yaklaşmalıyız”⁴ dediği özgürlükle söylediği bu fikri devam ettiren, Türkiye devleti 1991 yılının Aralık ayında Kazakistan Cumhuriyetinin bağımsızlığını kabul edip, diplomatik iletişim kurmaya niyet bildiren en ilk devletin o dönemdeki cumhurbaşkanı Turgut Özal idi. Bununla ilgili olarak Kazakistan Cumhurbaşkanı N.Nazarbayev kendi konuşmasında: “Turgut Özal'ın Kazak-Türk ilişkisinde geçtiği emeği çok büyüktür. Özal, Türk memleketleri bağımsızlıklarını yeniden kazandıklarında “atayurdum” diye görüşmeye, sevincini paylaşmaya geldi” diye belirtmiştir.⁵ Bu yüzden 1990 yılların başlarında kısmen kültürel, eğitim

4 Smayıl S. Atatürk. – Almaty, 1998. -102b.

5 Kutup yıldızı – Ali Tokul, Nurkat Şakuzada,Otyrar, Almaty. 2000. 3236.]

ilişkilerinden başlangıç alan bu bağlantılar bağımsızlık yılları geniş çapta yayılıp sabitlemiştir.

İki taraflı ilişkinin gelişmesine ve kültürel özellikleriyle tanışmada büyük katkı sağlayan etkinliklerden biri “Sanat ve Dostluk Gününü” düzenlemesiydi. 1992 yılında Kazakistan’da “Türkiye’nin Kazakistan’daki kültür ve sanat günleri” düzenlenmiştir.⁶

Türk vatandaşlarının Kazak ülkesinin tanınmış temsilcileriyle ve Kazak tarihinin esas olaylarıyla tanışmasına işbu faaliyetler katkı sağlamıştır. 1993 yılında Türkiye’de Ahmet Yesevi Yılı, 1998 yılında Kurmangazi Yılı olarak belirlendi. 1996 yılında Ankara’da Jeltoksan olayının 10.yıldönümü anıldı. 1997 yılında yazar M.Auezov’un 100.yıldönümü ve Kazakistan ile Türkiye arasındaki diplomatik ilişkinin 5.yılığın düzenlendi⁷. Bunun gibi özel tarihlere göre Türkiye’de uluslararası konferanslar, yazarlar ve şairlerin eserlerini çevirme ve yayınlama, değişik sanat festivalleri organize edilmiştir

İlk olarak Abay eserleri Türkçeye çevrilip, yayınlanmıştır(Abay’ın seçmeli eserleri 1995 yılında Türkçeye çevrilip Ankarada iki dilde 200 bin tirajla çıkmıştır). Bununla birlikte bilimsel bildiriler kitabı Türkçeye çevrilip yayınlanmıştır. Bununla ilgili olarak değişik üniversitelerde bilimsel konferanslar düzenlenmiştir, Kazakistanla ilgili rengarenk foto albümler hazırlandı. Türkiye’de yayınlanan biraz derginin özel sayıları Abay’ın edebi kişiliği ve eserlerine yönelikti. Böyle faaliyetler Kurmangazi’nin 175.yıldönümüne 1998 yılında geniş çapta yapılmıştır⁸.

20 Haziran 1992 yılında İstanbul şehrinde Türkiye Cumhuriyetinin o dönemlerdeki Kültür Bakanı Fikri Sağlar’ın davetiyle Türk Devletlerinin Kültür Bakanları toplandı. O dönemler, Türk halklarının arasındaki kültür köprüsü olarak bulunan TÜRKSOY derneği kurulmuştur. 1990 yıllardan itibaren Kazakistan

6 Tokayev K. Turcia – stratejiçeski partner Kazakstana//Kazakistan-Turcia: 5 let drujvi i sotrudničestvs. – Ankara: Bilig, 1996. -446s. – S. 9-10

7 Saudabayev K. Kazakistan – Turcia: vozroždennye otnoşeniya// Kazakistan-Turcia: 5 let drujvi i sotrudničestva. – Ankara: Bilig, 1996. – 446 s. – S. 18-19; Meropriyatiya Posolstva RK v Turcii po podgotovke i provedeniyu 150-letiyaJambyla// Tekuşiye arhibi Posolstva RK v Turcii. – Ankara, 1996; Plan yubileynih meropriyatii, posvyaçennih 100-letiyu velikogo kazahskogo pisatelya M.Auezova//Tekuşiye arhibi Posolstva RK v Turcii. – Ankara, 1997; Plan meropriyatii, posveçennih 5-letiyuustanovleniya diplomatiçeskih otnoçenii Kazakstana i Turcii//Tekuşiye arhibi Posolstva RK v Turcii. – Ankara, 1997

8 Korgasbek J. Kazak orkestri jane turik anuram// Kazak adabiyeti. 1997, 6 karaşa. №44 (2470); Jelmaye №3.1999. 24-2666

ile Türkiye memleketlerinin arasında sabit diplomatik ilişkilerle birlikte iki ülke halklarının kültür, eğitim ile ilim, manevi alanlardaki ilişkilerinin esası oluşmuş, gelişerek geniş çapta yayılmaktadır. Kazakistan ile Türkiye arasındaki ilişkinin tarihiyle ilgili bilimsel araştırmalar yapılmıştır⁹.

Türkiye arşivlerindeki Kazakistan tarihiyle ilgili bilgilerin bolluğu, fakat onların henüz detaylı araştırılmadığı bir gerçektir. Onu Türk profesörü M.Saray'ın "Osmanlı Memleketi ile Türkistan Hanlıkları arasındaki Siyasi İlişkiler" adlı monografisinden görebiliriz.

Kazakistan'da bağımsızlığını kazandıktan sonra ilk defa "Kültürel Miras" programı çerçevesinde Kazak dilinde sosyal eğitim verme vakfi faaliyetini sürdürmeye başladı. 537 kitap bir buçuk milyonu aşkın baskıyla yayınlandı, onların arasında tarihle, arkeolojiyle, etnografiyle, yeni ansiklopedik sözlüklerle ilgili benzeri bulunmayan seriler rastlanır.

Orta asırlardaki ezgilere kapsamlı araştırmalar yapıldı, onların içinde küyler, tarihi şarkılar vardır. Kazak geleneksel şarkılarının "Ebedi melodi: Kazakların 1000 küy, 1000 şarkısı" antolojisi yayınlandı. Bu kapsamı ve benzeri bulunmayışına göre milli kültür tarihindeki Kazak halk şarkılarının orijinal seslendirilen şarkıları toplamak, hazırlamak, düzeltmek, yeniden yapmak ve CD disklerle yazmak gibi işlerden ibaret büyük bir çalışmadır.

Başarıyla tamamlamış yabancı proje olarak Şam'daki Sultan Az-Zahir Beybars türbesinin, Kahire'deki Sultan Beybars camisinin restoresi, Şam'da El-Farabi tarihi-kültürel merkezi ve türbesinin inşaaatı çalışmalarını söyleyebiliriz.

«Kazakfilm» film stüdyosunun önemli tarihi yerleri ile eserleri hakkında 20 belgesel çekilmiştir. Onlar "Kültürel Miras", "Korkut. Küy tarihi", "Nomadların Müzik Mirası", "Eski Türkistan Mimar Abideleri", "Yusuf Ata Türbesi", "Tamgalı Taşoymaları" ve başka serideki belgesel filmlerdir.

«Kültürel Miras» programında seyahet kümesini geliştirecek yöndeki etkinlikler gerçekleşecektir. Turistik yolları oluştururken arkeologların tavsiyeleri göz önüne alınacak. Her yıl ülkemizde ve yabancı ülkelerde tarihi ve kültürel mirasımızı yüceltme amacıyla yaklaşık 200 etkinlik düzenlenir.

«Kültürel Miras» devlet programı çerçevesinde "Ebedi melodi: Kazakların

9 Abuseyitova M., BazilhanN., EjenhanB., Sungatai S. , Nurmahanova A., Şymşihan E., Torlanbayeva K. «Madeni mura» memleketlik bagdarlaması boyınşa jurgizilgen arhografyalyk ekspediciyalar jaylı esepter//Shygys, №1 (2005). – 229-238b

1000 küy, 1000 şarkısı” Kazak geleneksel ezgilerinin antoloji projesi kuruldu. Bu, kapsamına göre milli tarihteki orijinal seslendirilen şarkıları toplamak, hazırlamak, yeniden yapmak, restore etmek, dijital etmek ve onları CD disklere yazmak gibi büyük bir emektir. Kazak geleneksel müziğinin antolojisi, günümüzde Kazak geleneksel müzik eserlerinin dijital dağıtıcı olarak tek ve tam mecmuasıdır. Eserlerin çoğu arşiv memurları hariç halka ulaşamıyordu. Artık her hangi isteyen seslendirmenin klasik örneklerini dinleyebilecektir.

Kazak halkının zengin sözlü edebiyatı dünya folklor eserlerinin arasında ilk sırada yer almaktadır, sözlü edebiyatın tarihi ve kültürel önemi ile sanatsal seviyesi hakkında bundan tam iki asır önce birkaç Rus bilginleri ile yerli araştırmacılar tarafından çalışmalarında detaylı araştırılıp, o fikirler bilimsel açıdan kanıtlanmıştır. Kazak folkloru asırlar boyu kuşaktan kuşağa aktarılıp, halkın hatırasında saklanmıştır, sadece XIX. asrın 30. yıllarından itibaren kitap olarak yayımlanıp dikkate alınmaya başlar. Ancak yayımlanmış folklor derlemeleri eskiden aktarılagelen zengin sözlü edebiyatın örneklerini tam olarak kapsadı diyemeyiz. Onun birkaç sebebi vardır.

İlk olarak, Sovyet ideolojisine denk gelmediğinden, birkaç folklor eserleri araştırılmadı, kitap olarak yayımlanmadı. Bunların arasında dini destanlar, mitolojik efsaneler, tarihi ırlar v.s. vardı.

İkinci olarak, folklor eserlerinin kendine has özellikleri dikkate alınmadan, onlara yazılı edebiyat eserlerinde kullanılan talepler konulup, o ölçüyle değerlendirildi. Bunun sonucu olarak, bazı folklor eserlerinin estetik değeri ile sanatsal önemi düşük denilen değerlendirme yapıлып, onlar bilimsel dönemeçten dışlandı¹⁰.

Üçüncü olarak, yayımlanmış metinlerin çoğu Sovyet ideolojisi, sert sansürdenetimi nedeninden metni kastenkısaltma ve düzeltmeye uğradı. Bazı eserlerin metinleri kendi içinde sahteciliğe uğradı, bazılarının sözleri, hatta bütün cümle ile dörtlükler büyük bir değişikliğe uğradı.

Bu eserin esas amacı, halkın manevî mirasını orijinal nüshasıyla kendine geri vermek, yani elde olan folklor materyallerinin tümünü yayına geçirmek, bununla Türklük kavramını, tarihi olduğu gibi ulaştırmaktır. “Bu amacı gerçekleştirmek için: 1) El yazıları kaynaklarında saklanan bütün folklor metinlerini yayımlamak. Onun içinde: a) Ekim devrimine kadar kitap halinde yayımlanan eserler; b) el yazısı

10 Abuseytova M.K. Şetelkorlarındağı Kazakstan tarihi men madeniyeti boyınşa jana derekkozder // Kazakstannyn madeny murası: janalyktarı, maseleleri, bolaşağı: Halykaralık gılimu konferenciya materialdarı –Almaty, 2005. – 964b.

şeklinde ulaşan materyaller; c) Sovyet döneminde siyasi-ideolojik gözetime alınıp, “sansür süzgeciyle” yayınlanmış metinler; d) değişik nedenlerle yayınlanması yasaklanan, günümüze kadar bilimsel dönemeçte olmayan eserler var; 2) Folklor eserlerinin metni günümüze nasıl ulaşmışsa onları olduğu şekilde yayınlamaktır. Demek, hiçbir düzeltmeyapılmayacaktır”¹¹.

Kazakistan’ın tarihi ile kültürünün uzun zaman doğu uygarlıklarıyla içiçe bağlantılı olarak geliştiğini biliyoruz. Eski ve ortasırlık Çin, Türk, Moğol, İran, Arap abideleri bizim memleketimizin topraklarında ulusal ve siyasi tarihi araştırmak için çok değerli kaynaklar olarak bulunur.

Kazakistan Cumhurbaşkanı N.Nazarbayev’in sunduğu “Kültürel Miras” devlet programının sayesinde Kazakistanlı veri tabanı genişledi, bilgiler eklendi.

«Kültürel Miras» devlet programı çerçevesinde “Şarkiyat” kolu Rusya, Çin, Moğolistan, Türkiye ve Kırgızistan’da arkeolojik geziler ve bilimsel iş gezileri düzenlendi.¹²

“İstanbul şehrinin müzeleri ile kütüphanelerinde saklı arşiv dosyalarını araştırma sonucunda Barak han, Said Muhammed, Bahadır Han Beyliği sırasındaki Kazak Hanlığı tarihine göre yeni Osmanlı dosyaları ile Cengiz Han, Joşı Han ve başkalarının resimleri olan Altın Orda’ya ait şecereler belirlendi¹³

“Biz yaklaşık üç asra yakın süre İmparatorluk içinde yaşayan halkız. Rusya İmparatorluğu ise... mümkün olduğu kadar ulusal yaradılışımızı belirten değerlerimizi, yani gelenek-göreneğimizi, ana dilimizi, ulusal sanatımızı, benliğimizi değiştirip, bizi millet olarak kendine assimle etmeye tüm gücüyle çalıştı” diye yazdı alim M.Koygeldiyev¹⁴.

Sonuç olarak, bağımsızlığımı yeni alan Kazakistan için en büyük meselelerden biri halkın dünya görüşünü, bilincini imparatorluk egemen olduğu zaman kökü derine giden “yad” değerlerden kurtarma hedefi idi. Böylece millete, topluma kendi

11 İmaşova N.D.Kazakistan men Turkiya arasındaki madeni jame gılımy karım-katınastar (1991-2000). Tarih gılımnın kand.dissert. –Almaty, 2002.-136b.

12 12.Aupbayeva A.D. Kazak-türikkarım-katınastarının tarihinaması (XX gasırdın ekinşi jartısı– XXI gasırdın bası). Tarih gılımnın kand.dissert. - Almaty, 2006.-118b.

13 Yembekova M.O. XX gasırdın 90-jıldarındağı Kazakistan-Turik katynastary. Tarih gılımnın kand.dissert.-Almaty, 1998. -133b.

14 Koygeldiyev M. «Madeni mura» jame kogamdagy tarihi tanymnyn kalyptasu erekselikterijöninde// Kazakstannın madeni murası: janalyktarı meseleleri, bolaşağı: Halykaralyk ğilmi konferenciya materyaldarı –Almaty, 2005. – 964b. (72-77bb).

doğal hedefleri ve değerleriyle kavuşmaya, onları yoklamaya imkan sağlamaya yönelik çalışmayı canlandırmak çok önemli olmuştur. Bu yöndeki geniş kapsamlı çalışmalar “Kültürel Miras” devlet programı ve Kazakistan-Türkiye arasındaki kültürel ilişkiler olduğunu söyleyebiliriz. Bu alandaki çalışmalar geçmiş tarihi, dış ideolojik güçlerin girişmemesiyle, serbest şekilde yeniden değerlendirmeden, bilimsel tahlilden geçirmek demektir.

Kaynaklar

Aupbayeva A.D. Kazak-türükkarım-katınastarının tarihnaması (XX gasırdın ekinşi jartısı–XXI gasırdın bası). Tarih gılımının kand.dissert. - Almaty, 2006.- 118b.

Abuseyitova M., BazilhanN., EjenhanB., Sungatai S. , Nurmahanova A., Şymşihan E., Torlanbayeva K. «Madeni mura» memlekettik bagdarlaması boyınşa jurgizilgen arhografyalyk ekspediciyalar jaylı esepter//Shygys, №1 (2005). – 229-238b

Abuseyitova M.K Şetelkorlarındığı Kazakstan tarihi men madeniyeti boyınşa jana derekközder// Kazakstannyn madeny murası: janalyktarı, maseleleri, bolaşağı: Halykaralık gılımı konferenciya materialdary –Almaty, 2005. – 964b.

İmaşova N.D.Kazakstan men Turkiya arasındığı madeni jane gılımı karım-katınastar (1991-2000). Tarih gılımının kand.dissert. –Almaty, 2002.-136b.

Kazakstan Ultık enseklopediyası. – Almaty: «Kazak enseklopediyası», 1998. T.1. -720 bet.

Kazakstan tarihi (kone zamannan buginge deyin). Bes tomdyk 5-tom. – Almaty: «Atamura», 2010, 688bet, suretti, kartaly). 621-bette

Korgasbek J. Kazak orkestri jane turik anuranı// Kazak adebiyeti. 1997, 6 karaşa. №44 (2470);Jelmaya №3.1999. 24-2666

Koygeldyev M. «Madeni mura» jane kogamdagy tarihi tanymnyn kalyptasu erekşelikterijöninde// Kazakstannyn madeni murası: janalyktarı maseleleri, bolaşağı: Halykaralyk ğılımı konferenciya materyaldary –Almaty, 2005. – 964b. (72-77bb).

Kutup yıldızı – Ali Tokul, Nurkat Şakuzada,Otyrar, Almaty. 2000. 3236.]

Şayahmetov N.U., Kusaymynov M.A. XX gasırdığı Kazakstan tarihi-Almaty, 2009.- 235bet.

Saudabayev K. Kazakstan – Turcia: vozrojdennye otnoşeniya// Kazakstan-Turcia: 5 let drujvy i sotrudniçestva. – Ankara:Bilig, 1996. – 446 s. – S. 18-19; Meropriyatiya

Smayıl S. Atatürk. – Almaty, 1998. -102b.

Tokayev K. Turcia – strateğiçeski partner Kazakstana//Kazakstan-Turcia: 5 let drujvy i sotrudniçestbs. – Ankara: Bilig, 1996. -446s. – S. 9-10

Posolstva RK v Turcii po podgotovke i provedeniyu 150-letiya Jambyla // Tekuſhiye arhibi Posolstva RK v Turcii. – Ankara, 1996; Plan yubileynih meropriyatii, posvyaçennih 100-letiyu velikogo kazahskogo pisatelya M.Auezova // Tekuſhiye arhibi Posolstva RK v Turcii. – Ankara, 1997; Plan meropriyatii, posveçennih 5-letiyu ustanovleniya diplomaticheskikh otnoçenii Kazakstana i Turcii // Tekuſhiye arhibi Posolstva RK v Turcii. – Ankara, 1997

Yembekova M.O. XX gasırdın 90-jıldarındaǵı Kazakstan-Turik katynastary. Tarih ǵılımnın kand.dissert.-Almaty, 1998. -133b.

